

Taalbeleid in het basisonderwijs

Meer dan honderd basisscholen in Rotterdam, veelal zogenoemde achterstandsscholen, hebben de afgelopen jaren deelgenomen aan het Deltaplan-project, een project waarin deze scholen gewerkt hebben aan het opzetten en uitvoeren van goed en vooral ook gestructureerd taalbeleid. Taalbeleid dat uiteindelijk moest leiden tot verbeterde leerlingprestaties. Veel van de deelnemende scholen besloten namelijk tot deelname aan Deltaplan, omdat het hun steeds meer moeite kostte om onderwijs te geven aan de groeiende groep kinderen die het Nederlands minder goed beheersen met als gevolg problemen op het gebied van de Nederlandse woordenschat, begrijpend lezen of de zaakvakken.

Met Deltaplan volgden de scholen een project van drie jaar, waarvan het eerste jaar besteed werd aan diagnose. Vervolgens werd een schoolspecifiek taalbeleidsplan ontwikkeld en uitgevoerd met speciale aandacht voor het aanbrengen van samenhang tussen het onderwijs Nederlands (NT1), onderwijs Nederlands als tweede taal (NT2), onderwijs in de eigen taal (OET) en het onderwijs in de zaakvakken. Belangrijke pijlers van Deltaplan waren de extra begeleiding, drie jaar lang zeventig uur per jaar per school, en het 'maatwerk', het werken aan taalbeleid binnen de specifieke situatie en wensen van de school.

Deltaplan en het tij is een evaluatierapport van dit project, gebaseerd op een evaluatieonderzoek door medewerkers van Het Projectbureau Rotterdam. In deze publicatie wordt het Deltaplan-project van verschillende kanten belicht.

Begeleiders en schooldirecties geven in interviews aan dat het maatwerk een groot pluspunt is geweest en dat scholen zich in het algemeen meer bewust zijn geworden van het belang van taalbeleid en van de mogelijkheden om het onderwijs daadwerkelijk te verbeteren. Een belangrijke bevinding is verder dat op de meeste deelnemende scholen op

toetsen voor onder andere woordenschat en begrijpend lezen beter gepresteerd werd na drie jaar en dit effect was het grootst op scholen waar taalbeleid beter van de grond was gekomen.

Gestructureerd taalbeleid, met aandacht voor het belang van taal, een andere manier van lesgeven, afstemming tussen de verschillende vakken en meer overleg tussen de leraren, lijkt tot betere prestaties en kansen te leiden, ook op scholen met een zogenoemde moeilijke leerlingpopulatie.

Karin Westerbeek & Peter Wolfgram, *Deltaplan en het tij. Zeven jaar taalbeleid in Rotterdam. Deltaplan Taalbeleid Primair Onderwijs 1992-1999*. Rotterdam, Het Projectbureau/CED, 1999. ISBN 90-5676-034-3. 96 blz. f 29,95. (Afd. Verkoop, Postbus 8639, 3009 AP Rotterdam, tel. 010: 407 15 99).

Uitspraakwoordenboek

Het onlangs uitgebrachte *Uitspraakwoordenboek* van Het Spectrum wil van een grote hoeveelheid Nederlandse woorden (niet alle dus) de uitspraak geven zoals Nederlandssprekenden die in normale alledaagse conversatie gebruiken. Het gaat hier om een vorm van Nederlands waarmee elke spreker zich in normale taalsituaties zal kunnen begeven. Uitspraakvarianten op basis van bijvoorbeeld regio of register worden niet weergegeven. De inhoud van het boek is daarmee tot stand gekomen op basis van observatie van 'normaal' Nederlands en de auteurs stellen dan ook uitdrukkelijk dat zij zeker niet voorschrijvend of normerend willen zijn.

Het boek is samengesteld voor zowel sprekers van het Nederlands als voor leerders van het Nederlands. Bij sprekers van het Nederlands denken de auteurs met name ook aan onderwijsgevend. Zij hopen dat deze gebruikers het boek ook zullen gebruiken om zich (meer) bewust te maken van de aard van de klanken en klankcombinaties van het Nederlands.

Met name omdat het boek zich ook richt op leerders van het Nederlands, is er voor gekozen de uitspraak van de woorden weer te geven in het internationaal erkende fonetische notatiesysteem van de I.P.A., de *Interna-*

tional Phonetic Association, en niet met behulp van de Nederlandse spelling. Deze IPA-symbolen zijn, met voorbeelden van toepassing in gangbare woorden, overzichtelijk bijeengezet op een bladwijzer en op het stofomslag, zodat de gebruiker altijd snel een symbool kan opzoeken. De zogenaamde 'diacritische tekens', speciale tekens om gedetailleerde uitspraakkenmerken weer te geven, zijn overigens zoveel mogelijk vermeden. Het *Uitspraakwoordenboek* heeft gekozen voor een 'tamelijk brede' notatie van de uitspraak, wat inhoudt dat in de meeste gevallen volstaan kon worden met één (fonetisch) teken voor één klank.

Behalve het eigenlijke woordenboekgedeelte bevat het *Uitspraakwoordenboek* een uitgebreide 'Fonologische inleiding', waarin de belangrijkste regels van de Nederlandse klankleer (fonologie), zoals regels van assimilatie, klemtoon, etcetera opgenomen zijn. De waarschijnlijke uitspraak van woorden die niet in het woordenboek opgenomen zijn, kan zo eventueel gereconstrueerd worden.

Josée Heemskerk & Wim Zonneveld, *Uitspraakwoordenboek*. Utrecht, Het Spectrum, 2000. ISBN 90-274-4482-X, 857 blz., f 105.

Taal en taal gebruiken

Een taal kennen en zeker taal kunnen gebruiken is meer dan alleen op de juiste wijze grammaticale kennis en woordenschat toepassen. De laatste decennia zijn vanuit verschillende vakgebieden zoals de sociolinguïstiek en de pragmatiek theorieën en inzichten ontwikkeld over hoe sprekers taal gebruiken in alledaagse situaties, met name in gesprekken in diverse contexten.

In *Taal in actie* bieden Hanneke Houtkoop en Tom Koole een overzicht van de verschillende benaderingen binnen het terrein van taal in gesprekken. Centraal staat de vraag op welke wijze mensen taal gebruiken in mondelinge communicatie. In acht hoofdstukken gaan de auteurs in op de vraag op welke wijze mensen erin slagen elkaar te begrijpen, ondanks dat hun taalgebruik vaak zo onprecies lijkt. Per hoofdstuk stellen de auteurs steeds een benadering voor, respectievelijk de taalhandelingstheorie, het samenwerkingsbegin-

sel, beleefdheidstheorieën, de conversatie-analyse en benaderingen uit de sociolinguïstiek en de pragmatiek. Met name in hoofdstuk 8 wordt daarbij aandacht besteed aan het taalgebruik in een les op de basisschool.

De presentatie van de verschillende achtergronden en onderzoeksmethoden wordt toegelicht met vele authentieke gespreksfragmenten en voorbeelden uit diverse contexten, waaronder onderwijssituaties.

Hoewel het boek in eerste instantie geschreven is voor studenten talen en communicatie bevat het veel materiaal dat zeker ook van belang is voor onderwijsgevendend.

Hanneke Houtkoop & Tom Koole, *Taal in actie. Hoe mensen communiceren met taal*. Bussum, Coutinho, 2000. ISBN 90-6283-190-7, 180 blz., f 29,50.